

Шумейко Олександр Михайлович

старший викладач кафедри
психології та педагогіки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГІЧНОЇ АДАПТАЦІЇ ОСІБ ІЗ ЧИСЛА ВИМУШЕНИХ ПЕРЕСЕЛЕНЦІВ

Із початком сумнозвісних подій 2014 року на Донбасі й до сьогодні, проблема психологічної адаптації та дослідження особистості вимушених переселенців із числа різних категорій громадян України залишається достатньо гострою й такою, що потребує значної уваги науковців-психологів. Аналіз стану проблем вимушених переселенців свідчить про те, що на сьогодні є недостатньо наукових робіт, спрямованих на вивчення ступеня адаптації та розвитку особистості вимушених переселенців зрілого (працездатного) віку. Для комплексного вирішення питання необхідний пошук шляхів розробки та впровадження програм, що спираються на фундаментальні основи психологічної науки й забезпечують розвиток особистості вимушених переселенців, починаючи з початкового етапу постміграційного процесу [2, с. 40-46].

Із психологічного та акмеологічного поглядів, особистість виступає однією з найбільш пластичних і динамічних організацій у людині, розвиток якої триває протягом усього життя. Виникнення особистості як системної якості обумовлено тим, що індивід у спільній діяльності з іншими індивідами змінює світ, та за допомогою цієї зміни перетворює й себе, стаючи особистістю. Великої значимості набувають особистісні психологічні утворення в складних соціальних ситуаціях. У процесі входження вимушених переселенців до нового соціального середовища характеристики особистості не залишаються без змін, формуються якісно нові психологічні утворення, які починають працювати разом із раніше сформованими, або автономно. Система особистості зазнає різного рівня перебудови, змінюється колишня система регуляції та управління нею [1, с. 76-82].

В окремих переселенців при сприятливому входженні в нове середовище зростає цілісність, проявляється інтегративність психологічної організації, накопичуються й розкриваються відповідні віку, професії, освіті, психофізіологічному рівню, потенціалу особистості зокрема. Все це свідчить про прогресивну, гармонійну лінію розвитку після вимушеного переїзду (втечі). Однак у групі переселенців можна виділити регресивну лінію, представлену декількома типами. Наприклад, у вимушених переселенців першого типу після переїзду посилюється тенденція до деструктивного розвитку, спостерігаються особливості асоціального розвитку особистості. Надалі існує висока ймовірність деінтеграції в середовищі і, як наслідок, вчинення протиправних вчинків, дій тощо. У переселенців другого типу з'являється потреба у збереженні й відновленні тих складових особистісної системи, які забезпечували психологічну організацію доміграційним потенціалом, при цьому ігнорується або виключається потреба у формуванні нових психологічних утворень при включенні в нові суспільні відносини. У представників третього типу вимушених переселенців входження в нове середовище проходить з руйнуванням життєвих сенсів, що супроводжується зниженням потреби в конструюванні сьогодення, оцінці значущості минулого досвіду, блокування спрямованості на досягнення цілей майбутнього. Входження в середовище проходить зі втратою сенсу життя, руйнуванням усвідомленості життєвих орієнтацій. Подальший продуктивний розвиток для них – це боротьба за відновлення сенсу існування та збереження цілісності особистості [3, с. 15-17]. Для позначення стану здоров'я переселенців при регресивному напрямку найчастіше використовуються такі поняття як «стрес», «хвороба», «фрустрація» та інші.

Найбільше навантаження покладається на початковий, найбільш чутливий період входження особистості до нового середовища. На думку багатьох українських психологів, які працюють із категорією вимушених переселенців, він триває приблизно від одного до трьох – п'яти років. Даний період є кризовим для більшості переселенців і може бути подоланий як у легкій формі, так і проходженням через кризу. Передбачається, що криза може бути попереджена при організації психологічної та інших видів допомоги переселенцям у різних державних службах, громадських організаціях або залученням до

корисної діяльності, спрямованої на створення цілісного психолого-педагогічного процесу введення вимушених переселенців у життя на новому місці, в умовах мирної реальності.

При неоптимістичних акмеологічних умовах входження в нове середовище, психологічні якості по-перше, будуть відрізнятися від тих, які мали тенденцію до становлення й розвитку до переїзду; по-друге, суспільство й переселенці можуть встати перед необхідністю корекції, перевиховання тих чи інших якостей особистості, попередження подальшого розвитку небажаних властивостей (наприклад, асоціальної поведінки) після переїзду; по-третє, можуть виникати проблеми організації реабілітаційних, відновлювальних заходів із людьми, які опинилися у важкій ситуації після переїзду. Останній вид роботи вимагає значних моральних та економічних витрат. У даному випадку найбільш ефективним буде шлях психолого-педагогічного регулювання початкового періоду становлення нової психологічної організації після переїзду. Закономірно відзначити, що пройдені особистістю стадії розвитку в даному випадку не складуться в таку психологічну організацію, в якій особистісні якості виявляться нездатними повноцінно регулювати нові системи психологічних відносин на новому місці проживання. Таким чином, з'являється можливість попередити негативний вплив переїзду на особистість, блокувати формування безініціативно-приреченого актуального смислового стану вимушеного переселенця.

Висновки: лише впровадження особистісно-орієнтованих програм допомоги вимушеним переселенцям сприяє оптимальному переходу від стихійного, нерегульованого суспільством процесу до організації регульованого неформального адаптаційного процесу з опорою на психологічні досягнення, що надалі сприятиме оволодінню вимушеними переселенцями знаннями про більш пришвидшену адаптацію, формуванню умінь самостійно розробляти способи управління собою та особистісному розвитку в ситуації вимушеного переїзду.

Бібліографічні посилання:

1. Бех І. Д. Виховання особистості : підруч. для студ. вищ. навч. закладів. Київ : Либідь, 2008. 848 с.
2. Петришин Л. Й., Лещук Г. В. Змістові аспекти соціально-педагогічної роботи з вимушеними переселенцями та їх сім'ями в сучасних соціальних умовах. Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля, 2016. № 1 (11). С. 40–46.
3. Сериков В. В. Компетентнісна модель : від ідеї до освітньої програми. Педагогіка. 2003. № 10 С. 15–17.
4. Посібник з діяльності у сфері репатріації та реінтеграції (Handbook for Repatriation and Reintegration Activities), 2004. URL: <http://www.unhcr.org/partners/PARTNERS/411786694.pdf>
5. Посібник з питань переселення (Resettlement Handbook), 2004. URL: <http://www.unhcr.org/protect/PROTECTION/46f7c0ee2.pdf>

Bilash T.S.

4th year higher education applicant,
Dnipropetrovsk State University
of Internal Affairs (Dnipro)

Nikitina I.P.

Senior Lecturer,
Dnipropetrovsk State University
of Internal Affairs (Dnipro)

INFLUENCE OF SOCIAL AND PSYCHOLOGICAL CLIMATE OF THE STUDENT GROUP ON THE MOTIVATION OF STUDENTS' LEARNING

Abstract: In the context of the study of psychological factors that affect the content and structural components of educational and cognitive activities, the possible influence of the socio-psychological climate of the group on higher education students on their learning motivation as an integral part of the educational structure.

Key words: socio-psychological climate, social cohesion, socio-psychological compatibility.